

Laidiens: 27.09.2019., Nr. 197

Oficiālās publikācijas Nr.: 2019/197.6

Ministru kabineta noteikumi Nr. 416

Rīgā 2019. gada 3. septembrī (prot. Nr. 37 21. §)

Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem

*Izdoti saskaņā ar Izglītības likuma
14. panta 19. punktu un Vispārējās izglītības likuma
4. panta 11. un 11.¹ punktu*

I. Vispārīgais jautājums

1. Noteikumi nosaka valsts vispārējās vidējās izglītības standartu, kurā ietverti standarta prasībām atbilstoši vispārējās vidējās izglītības programmu paraugi, kā arī vispārējās vidējās izglītības mācību jomu nosaukumus.

II. Vispārējās vidējās izglītības satura īstenošanas mērķis, uzdevumi un saturā iekļaujamās vērtības

2. Vispārējās vidējās izglītības satura īstenošanas mērķis ir lietpratīgs skolēns, kurš apzinās savas personiskās spējas un intereses mērķtiecīgai personiskās un profesionālās nākotnes veidošanai, kurš ciena sevi un citus, padziļina zināšanas, izpratni, prasmes un turpina nostiprināt vērtības un tikumus atbilstoši saviem nākotnes mērķiem, atbildīgi, inovatīvi un produktīvi darbojas paša, ģimenes, labklājīgas un ilgtspējīgas Latvijas valsts un pasaules veidošanā.

3. Vispārējās vidējās izglītības satura īstenošanas uzdevumi ir:

3.1. attīstīt vispusīgu un padziļinātu izpratni par tādām vērtībām kā dzīvība (tajā skaitā veselība), cilvēka cieņa (tajā skaitā vienlīdzība), brīvība, ģimene, laulība, darbs, daba, kultūra, latviešu valoda un Latvijas valsts, veidojot vērtējošu un apzinātu attieksmi, atbildību par sevi un citiem, savu rīcību, Latvijas valsti un globālām norisēm;

3.2. vispārināt un padziļināt pamatzinātnes iegūtās zināšanas, izpratni, prasmes, vērtības un tikumus šo noteikumu 7. punktā minētajās mācību jomās;

3.3. veicināt individualizētu iedziļināšanos un specializēšanos atsevišķās mācību jomās, padziļināti apgūstot tās atbilstoši savām interesēm un nākotnes mērķiem;

3.4. nostiprināt un attīstīt dažādos kontekstos un mācību jomās nepieciešamās šo noteikumu 5.2. apakšpunktā minētās caurviju prasmes, lai prastu un vēlētos patstāvīgi mācīties mūža garumā, plānotu un vadītu savu izziņas procesu, veidotu pozitīvas attiecības un pieņemtu atbildīgus lēmumus.

4. Vispārējās vidējās izglītības satura apguvē iekļaujamās Satversmē un normatīvajos aktos par izglītojamo audzināšanas vadlīnijām un informācijas, mācību līdzekļu, materiālu un mācību un audzināšanas metožu izvērtēšanas kārtību noteiktās vērtības un tikumi.

III. Vispārējās vidējās izglītības obligātais saturs, tā apguves plānotie rezultāti mācību jomās un īstenošanas principi

5. Vispārējās vidējās izglītības obligāto saturu veido:

5.1. Ministru kabineta noteikumos par izglītojamo audzināšanas vadlīnijām un informācijas, mācību līdzekļu, materiālu un mācību un audzināšanas metožu izvērtēšanas kārtību noteiktās vērtības un tikumi;

5.2. šādas caurviju prasmes:

5.2.1. kritiskā domāšana un problēmrisināšana – skolēns precīzi formulē un kritiski analizē kompleksas situācijas un abstraktas idejas, gūst par tām vispusīgu un precīzu informāciju, izmanto situācijai atbilstošas problēmrisināšanas stratēģijas, izvirza atšķirīgus risinājumus un izvēlas mērķim atbilstošāko, elastīgi pielāgojas neparedzētām pārmaiņām;

5.2.2. jaunrade un uzņēmējspēja – skolēns, raugoties uz situāciju ar interesi un no dažādiem skatpunktiem, pamana jaunas iespējas un piedāvā dažādus, oriģinālus risinājumus, proaktīvi meklē iespējas uzlabot savu un citu dzīves kvalitāti, prot vadīt procesu no idejas radīšanas līdz īstenošanai, kļūdas izmanto kā iespēju izaugsmei, netipiskās situācijās saglabā mieru un atvērtību;

5.2.3. pašvadīta mācīšanās – skolēns analizē savas darbības saistību ar savām emocijām, personības īpašībām un uzvedību. Orientējoties uz pozitīviem risinājumiem, vada savas emocijas un domas. Izvirza īstermiņa un ilgtermiņa mērķus, izstrādā mērķu īstenošanas plānu un pielāgo to mērķu sasniegšanai, izmanto kritērijus darba izvērtēšanai un pilnveidošanai, gūto pieredzi apkopo un izmanto turpmāk. Patstāvīgi izvēlas, pielāgo un lieto veicamajam uzdevumam atbilstošas mācīšanās stratēģijas;

5.2.4. sadarbība – skolēns veiksmīgi sadarbojas gan viendabīgā, gan neviendabīgā grupā, atbalsta un virza konstruktīvu grupas sadarbību, iesaista un izmanto tās dalībnieku daudzveidīgas zināšanas, prasmes un pieredzi, lai nonāktu pie labākā iespējamā rezultāta, orientējoties uz kopējo labumu un grupai nozīmīgiem mērķiem;

5.2.5. pilsoniskā līdzdalība – skolēns, raksturojot kopsakarības vietējās apkaimes, valsts un globālā mērogā, skaidro savu iesaisti daudzpusīgos procesos un savas rīcības sekas, uzņemas atbildību par to, piedāvā idejas un aktīvi iesaistās sabiedrībai nozīmīgu problēmu risināšanā. Iesaistās pasākumos, balstoties savās vērtībās un cienot citu vērtības. Pamato noteikumu nepieciešamību, ievēro tos un veicina pārmaiņas, argumentējot to nepieciešamību;

5.2.6. digitālā pratība – skolēns efektīvi izmanto digitālās tehnoloģijas dažādiem mērķiem, analizē digitālās komunikācijas ieguvumus un riskus, kritiski analizē informācijas ticamību medijos. Radot savu saturu, ievēro privātuma, ētiskos un tiesiskos nosacījumus. Izvērtē, pielāgo savām vajadzībām un ievēro veselīgus un drošus tehnoloģiju lietošanas ieradumus;

5.3. zināšanas, izpratne un prasmes šo noteikumu 7. punktā minētajās mācību jomās.

6. Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot 12. klasi, noteikti šo noteikumu 1. pielikumā.

7. Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti ir kompleksi, tie atklāj galarezultātu darbībā, ietver zināšanas, izpratni un prasmes mācību jomās, caurviju prasmes, vērtības un tikumus un ir izteikti kā prasmes šādās mācību jomās:

7.1. valodu mācību joma – skolēns prasmīgi lieto valodas kā domāšanas līdzekli izziņā, tajā skaitā dažādu mācību jomu apguvē un pašizziņā, sazinās atbilstoši situācijai formālās un neformālās valodas situācijās, prasmīgi izvērtē dažādus informācijas avotus, izvēlas sev nepieciešamos faktus, formulē savu attieksmi, skaidri izsaka un pamato savus argumentus gan latviešu valodā, gan svešvalodā, pārliecinoši izmanto visas sev zināmās valodas starpkultūru saziņā;

7.2. sociālā un pilsoniskā mācību joma – skolēns skaidro pasaules notikumus, to cēloņsakarības un idejisko pamatu pagātnē un tagadnē, pauž savu attieksmi pret sabiedriskajiem, ekonomiskajiem, politiskajiem procesiem un atbildīgi iesaistās tajos, pieņem lēmumus, kas saistīti ar karjeru un nākotnes iespējām un pozitīvi ietekmē labklājību lokāli un globāli, pamana netaisnību un rīkojas tā, lai to novērstu, ar cieņu un izpratni izturas pret sabiedrības daudzveidības izpausmēm;

7.3. kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslā mācību joma – skolēns skaidro kultūras artefaktus, kultūras mantojuma daudzveidību un pārradišanas iespējas, apzinās savu kultūras piederību un identitāti, kopj un attīsta to, iepazīst laikmetīgo mākslu un kultūru kā sabiedrības vērtību izpausmi, mākslinieciski radošā darbībā mērķtiecīgi izmanto apgūtās specifiskās prasmes dažādos mākslas veidos un piedzīvo prieku radošajā darbībā, iegūtās mākslinieciskās jaunrades pieredzi saista ar personisko izaugsmi un profesionālo mērķu sasniegšanu;

7.4. dabaszinātņu mācību joma – skolēns atpazīst, piedāvā un izvērtē skaidrojumus noteiktām dabas parādībām un procesiem, kā arī dabaszinātniskiem jēdzieniem, izmanto pētnieciskās prasmes dabaszinātnisku un starpdisciplināru problēmu risināšanai, izvērtē riska faktorus savai un citu veselībai un drošībai, rīkojas atbildīgi, izvēlas videi draudzīgu rīcību, saprātīgi lieto dabas resursus, sekmējot sabiedrības ilgtspējīgu attīstību;

7.5. matemātikas mācību joma – skolēns izprot matemātiku kā zināšanu un prasmju sistēmisku kopumu, kas ļauj kvantitatīvi aprakstīt un izziņāt apkārtējo pasauli, lieto apgūtos algoritmus, matemātisko modelēšanu un citus matemātikai raksturīgus paņēmienus dažādos kontekstos, spriež induktīvi un deduktīvi, izmanto tehnoloģiju priekšrocības, veidojot risinājumus un skaidrojot savu darbību un rezultātu, raksturo savai izaugsmei un turpmākajai darbībai nozīmīgo iegūtajā matemātiskās darbības pieredzi;

7.6. tehnoloģiju mācību joma – skolēns mācās radīt dažādām mērķauditorijām, to vēlmēm un vajadzībām atbilstošus produktus, dizaina risinājumus un programmatūras, veic lietotāju izpēti, prototipēšanu, organizē risinājuma izstrādei nepieciešamos resursus un plāno risinājuma ieviešanu, izvērtē šos procesus atbilstoši dizaina vērtībām (ilgtspējīga attīstība, estētika, lietojamība, ētika, drošība un ekonomika) un iesaka uzlabojumus, lietpratīgi, droši un atbildīgi lieto mācību procesā un ikdienā nepieciešamo programmatūru, programmavadāmas ierīces un materiālu apstrādes ierīces un tehnoloģijas, skaidro zinātnes sasniegumu praktisko lietojumu tehnoloģiju attīstībā;

7.7. veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību joma – skolēns ikdienā apzināti rīkojas saskaņā ar veselīga dzīvesveida ieradumiem, patstāvīgi un atbildīgi izvēlas fiziskās aktivitātes un iesaistās tajās, izvērta un īsteno sev nozīmīgus kustību prasmju un fiziskās sagatavotības izaugsmes mērķus, lieto un izvērtē efektīvākos taktiskos risinājumus un stratēģijas individuālajās un komandas fiziskajās aktivitātēs, spēj identificēt apdraudējumus un riskus dažādās vidēs un situācijās, tajā skaitā valsts drošības apdraudējuma gadījumā, izprot savus pienākumus, tiesības un iespējamo rīcību visaptverošas valsts aizsardzības kontekstā, veic preventīvus drošības pasākumus, identificē drošas rīcības soļus, izvēloties piemērotākās problēmrisināšanas stratēģijas.

8. Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti mācību jomās veidoti trijos mācību satura apguves līmeņos:

8.1. vispārīgajā apguves līmenī skolēns risina problēmas pazīstamās situācijās, papildina, vispārina un sistematizē pamatzglītībā iegūtās zināšanas, izpratni un prasmes, iegūst problēmrisināšanas, kritiskās domāšanas, lēmumu pieņemšanas pieredzi. Vispārīgajā apguves līmenī ir obligāti apgūstama katras mācību jomas satura daļa atbilstoši vispārējās vidējās izglītības pakāpei;

8.2. optimālajā apguves līmenī skolēns nostiprina prasmes plānot un īstenot patstāvīgu izziņas un problēmu risināšanas darbību, identificē un risina problēmas vienkāršās, nepazīstamās situācijās, veido padziļinātu konceptuālo izpratni mācību jomā ar starpdisciplināriem elementiem, demonstrē kompleksas prasmes, iegūst produkta radīšanas pieredzi. Mācību satura apguve optimālajā apguves līmenī ir obligāts priekšnosacījums mācību satura apguvei augstākajā apguves līmenī un ir būtiski svarīga vispusīgai vidējai vispārējai izglītībai;

8.3. augstākajā apguves līmenī skolēns apzināti, atbildīgi, radoši un patstāvīgi plāno un pārbauda savu izziņas darbību, patstāvīgi risina problēmas nepazīstamās, sarežģītās situācijās, veido dziļu konceptuālu izpratni mācību jomā, saskata starpdisciplināras likumsakarības, mācās patstāvīgi plānot, īstenot, uzraudzīt un izvērtēt produkta radīšanas procesu. Mācību saturs šajā apguves līmenī ir padziļināts, paplašināts un būtiski svarīgs skolēna iecerēto studiju virzienā.

9. Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti mācību jomās noteikti:

9.1. valodu mācību jomā – šo noteikumu 2. pielikumā;

9.2. sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā – šo noteikumu 3. pielikumā;

9.3. kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā – šo noteikumu 4. pielikumā;

9.4. dabaszinātņu mācību jomā – šo noteikumu 5. pielikumā;

9.5. matemātikas mācību jomā – šo noteikumu 6. pielikumā;

9.6. tehnoloģiju mācību jomā – šo noteikumu 7. pielikumā;

9.7. veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomā – šo noteikumu 8. pielikumā.

10. Lai sasniegtu mācību jomā plānotos rezultātus, skolēns apgūst mācību priekšmetus atbilstoši šādiem kursiem:

10.1. pamatkurss sniedz zināšanas, izpratni un prasmes vispārīgajā vai optimālajā mācību satura apguves līmenī;

10.2. padziļinātais kurss sniedz zināšanas, izpratni un prasmes augstākajā mācību satura apguves līmenī;

10.3. specializētais kurss sniedz specifiskas zināšanas, izpratni un prasmes jebkurā mācību satura apguves līmenī.

11. Kursu nosaukumi, mērķi, apguves priekšnosacījumi un skolēnam plānotie sasniedzamie rezultāti noteikti šo noteikumu 9. pielikumā.

12. Izglītības iestāde:

12.1. izglītības programmu īsteno 3360–3780 mācību stundās klātienēs formā un 1890–2205 mācību stundās neklātienēs vai tālmācības formā;

12.2. piedāvā vismaz četrus padziļinātos kursus, no kuriem skolēns atbilstoši savām interesēm izvēlas un apgūst trīs. Izglītības iestāde īsteno vismaz divus padziļināto kursu komplektus. Katru kursu komplektu veido trīs padziļinātie kursi ar vismaz vienu atšķirīgu padziļināto kursu katrā komplektā;

12.3. īsteno pamatkursus visās mācību jomās atbilstoši skolēna izvēlētajiem padziļinātajiem kursiem;

12.4. īsteno pamatkursu matemātikā optimālajā mācību satura apguves līmenī;

12.5. piedāvā un atbilstoši skolēnu izvēlei īsteno pamatkursus ķīmijā, fizikā, ģeogrāfijā un bioloģijā optimālajā mācību satura apguves līmenī;

12.6. var īstenot skolēnu interesēm atbilstošus specializētos kursus;

12.7. īsteno starpdisciplināru kursu "Projekta darbs", kurā skolēns saistībā ar vienu vai vairākiem padziļinātiem kursiem veic un aizstāv pētniecības, jaunrades vai sabiedrisko darbu;

12.8. šo noteikumu 8. pielikumā minētās aktivitātes īsteno regulāri triju gadu laikā;

12.9. var veidot jaunus kursus, kas atšķiras no šo noteikumu 9. pielikumā minētajiem, tos integrējot vai sadalot. Šādā gadījumā izglītības iestāde mācību plānā Valsts izglītības informācijas sistēmā norāda, kuri kursi tiek īstenoti integrēti un kuri tiek sadalīti, kā arī norāda kursa nosaukumu un mācību stundu skaitu;

12.10. var iesaistīt partnerus, piemēram, augstākās izglītības iestādes, lai nodrošinātu atsevišķu skolēnam plānoto rezultātu sasniegšanu vai kursu apgūšanu;

12.11. var pielīdzināt skolēna ārpus izglītības programmas iegūtās zināšanas, izpratni, prasmes vai pieredzi kursā plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem, tādējādi atbrīvojot skolēnu no daļas vai visa atbilstošā kursa apguves. Izglītības iestāde nosaka kārtību, kādā pārliecinās par skolēnam plānoto sasniedzamo rezultātu atbilstību un tos pielīdzina;

12.12. var noteikt kursus, kurus pilnībā vai daļēji īsteno kādā no Eiropas Savienības oficiālajām valodām.

13. Izglītības iestāde var izstrādāt un Izglītības kvalitātes valsts dienestā licencēt izglītības programmu, kura atšķiras no šo noteikumu 11. pielikumā sniegtā parauga, nodrošinot:

13.1. izglītības programmas atbilstību šo noteikumu 12. punktam un normatīvajiem aktiem par izglītojamo audzināšanas vadlīnijām un informācijas, mācību līdzekļu, materiālu un mācību un audzināšanas metožu izvērtēšanas kārtību;

13.2. skolēnam plānoto sasniedzamo rezultātu saskaņošanu ar Valsts izglītības satura centru, ja tie nav minēti šo noteikumu 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7. un 8. pielikumā;

13.3. iespēju skolēnam apgūt vismaz divas svešvalodas.

14. Lai sasniegtu šo noteikumu 2. punktā minēto mērķi un izpildītu šo noteikumu 3. punktā minētos uzdevumus, vispārējās vidējās izglītības obligāto saturu īsteno atbilstoši šādiem principiem:

14.1. skolēns nostiprina lietpratību, integrēti praktiskajā darbībā mērķtiecīgi apgūstot zināšanas, izpratni un prasmes mācību jomās, attīstot caurviju prasmes, veidojot ieradumus, izkopjot tikumus un apliecinot vērtības;

14.2. skolēna mācīšanās ir saistīta ar viņa pieredzi un ikdienu, skolēns ir iesaistīts viņam aktuālu lēmumu pieņemšanā, mācības rosina interesēties un iesaistīties izglītības iestādes kultūras veidošanā un sabiedrībā notiekošajos procesos, raudzīties nākotnē, izzinot un izvērtējot personiskajai un sabiedrības attīstībai un labklājībai nozīmīgus tematus;

14.3. pedagogs plāno un vada skolēna mācīšanos, izvirzot skaidrus sasniedzamos rezultātus, izvēloties atbilstošus un daudzveidīgus uzdevumus, sniedzot atbalstošu un attīstošu atgriezenisko saiti un iespēju skolēnam skaidrot darbību gaitu, domāt par savu mācīšanos un sasniegto rezultātu;